

Із практики проведення опитування: мати шестирічного хлопчика забирає телефон, на якому він грав, та разом зі слідчим виходить із кімнати опитування, залишивши дитину у сльозах та розпачі. Таке завершення ігри значно ускладнило процес налагодження контакту між психологом-опитувачем та дитиною.

5. «Вільні рухи, відкрите обличчя». Треба переконатися, що дитині зручно та комфортно, що одяг дитині не заважає й не сковує її рухи. Наявність певних обмежень та незручностей, які можуть бути викликані зайвим одягом (наприклад курткою) або головним убором, який закриває обличчя (лоб, очі), не дають дитині можливості вільного прояву невербальних реакцій, що може в майбутньому ускладнити дослідження відеозапису слідчої дії судовим експертом-психологом.

Отже, належне налаштування дитини на процес опитування у спеціальному приміщенні є, на думку авторів, обов'язковою процедурою, що сприятиме прискоренню встановлення довірливого контакту між дитиною та опитувачем, проведенню змістовного допиту та якісного відеозапису слідчої дії.

Перелік джерел посилання

1. Журавльова М. О. Методика опитування дитини. *Вісник ОНДІСЕ*. 2022. № 11. С. 28—39, 40—48.
2. Журавльова М. О., Бордан О. Д. Щодо опитування дитини у присутності законного представника. *Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального права* : мат-ли IV міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 16.12.2022). Київ. 2022. 526 с.
3. Чердинцев Ю. Г., Журавльова М. О. Правові проблеми законодавчих норм, що створюють умови ретравматизації дітей, постраждалих від сексуальних злочинів. *Юридичний вісник*. 2021. № 4. DOI: 10.32837/yuv.v0i4.2215 (дата звернення: 11.03.2023).
4. NICHD: International Evidence-Based Investigative Interviewing of Children. URL: <http://nichdprotocol.com/the-nichd-protocol.html> (дата звернення: 11.03.2023).
5. Anderson J., Ellefson J., Lashley J., Lukas Miller A., Olinger S., Russell A., Stauffer J., Weigman J. The CornerHouse forensic interview protocol: RATAС. *CornerHouse forensic interview*. 2010. Vol. 12. P. 193—331.

Особливості проведення судово-економічних експертиз із питань дослідження виплат військовослужбовцям

Ніка Ількова,

доктор філософії, Дніпропетровський НДІСЕ, м. Дніпро, Україна,
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7255-397X>, e-mail: expert_dndise@ukr.net

Розглянуто ідентифікацію особливостей, форм і видів виплат військовослужбовцям; наведено види судово-економічних експертиз, які проводять у межах таких досліджень. Висвітлено питання, що можуть бути поставлені на вирішення судовим експертам та об'єкти, які підлягають дослідженню.

Ключові слова: виплати військовослужбовцям; грошове забезпечення; додаткові виплати.

Peculiarities of forensic economic examinations of issues concerning payments to military servicemen

Nika Ilkova

The definition of peculiarities, forms and types of payments to military personnel has been considered; examples of types of forensic economic examinations that are carried out as part of such studies are outlined. The paper discusses types of questions that can be answered by a forensic expert as well as objects to be investigated.

Keywords: payments to military personnel; military compensation; extra payments.

В умовах активних бойових дій на території України, що супроводжуються загальною мобілізацією з лютого 2022 р., нагальною потребою є проведення економічних досліджень із питань грошових виплат військовослужбовцям. Особливу увагу необхідно приділити нормативному

обґрунтуванню та особливостям проведення таких досліджень з ідентифікацією механізмів і складових всіх видів виплат.

Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2] із 24.02.2022 р. в Україні введено режим воєнного стану, під час

дії якого військовослужбовцям виплачують грошове забезпечення та щомісячні надбавки, встановлені на період дії воєнного стану [3, 4].

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [1], держава гарантує військовослужбовцям достатнє матеріальне, грошове та інші види забезпечення в обсязі, що відповідає умовам військової служби, стимулює закріплення кваліфікованих військових кадрів.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері праці та соціальної політики, інші органи виконавчої влади відповідно до їх компетенції розробляють і вносять у визначеному порядку пропозиції щодо грошового забезпечення військовослужбовців. Наразі сформовано систему законів та нормативно-правових актів, на підставі яких здійснюють виплати військовослужбовцям і які з урахуванням нагальних вимог коригують шляхом внесення відповідних змін.

Чинним законодавством України визначено, що до складу грошового забезпечення належать:

- посадовий оклад, оклад за військовим званням;
- щомісячні додаткові види грошового забезпечення (підвищення посадового окладу, надбавки, доплати, винагороди, які мають постійний характер, премії);
- одноразові додаткові види грошового забезпечення.

Здійснюючи розрахунки розміру грошового забезпечення, враховують посаду, військове звання, тривалість, інтенсивність та умови військової служби, кваліфікацію, наявність наукового ступеня і вченого звання військовослужбовця. Грошове забезпечення підлягає індексації відповідно до закону.

Грошове забезпечення виплачують у розмірах, визначених Кабінетом Міністрів України, що повинно забезпечувати достатні матеріальні умови для комплектування Збройних сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань і правоохоронних органів кваліфікованим особовим складом, урахувати характер, умови служби, стимулювати досягнення високих результатів у службовій діяльності.

Порядок виплати грошового забезпечення визначає Міністр оборони України, керівники центральних органів виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні утворені відповідно до законів України військові формування та

правоохоронні органи, керівники розвідувальних органів України.

Порядок і розміри грошового забезпечення військовослужбовців, відряджених до державних органів, підприємств, установ та організацій, а також державних і комунальних навчальних закладів для виконання завдань в інтересах оборони держави та її безпеки із залишенням на військовій службі, визначає Кабінет Міністрів України.

28.02.2022 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» [5], яка передбачає виплату додаткової грошової винагороди військовослужбовцям на період дії воєнного стану.

До НДІСЕ Мін'юсту України дедалі частіше надходять постанови, ухвали та заяви щодо призначення судово-економічних експертиз із питань нарахування та виплати грошового забезпечення та додаткових виплат військовослужбовцям. Експертна практика вже має єдині та однозначні підходи до проведення таких економічних досліджень.

Призначені експертизи можна згрупувати за предметом дослідження. У кримінальних провадженнях найчастіше призначають судово-економічні експертизи щодо розрахунків зайвого нарахування додаткових грошових виплат військовослужбовцям, за нібито виконання завдань в зоні проведення бойових дій в результаті внесення недостовірних відомостей до бойових розпоряджень та інших документів. Висновок експерта з питань дослідження таких виплат надає органам досудового розслідування та судам один із видів доказів, що сприяє проведенню повного та об'єктивного розслідування та прийняттю законного рішення (винесення вироку) судом.

Непоодинокі випадки невиплати військовослужбовцям передбачених законодавством коштів. Під час проведення судово-економічної експертизи можуть бути досліджено питання документальної обґрунтованості розрахунків здійснених виплат військовослужбовцям і / або перерахунок розміру виплат із застосуванням умов, не врахованих раніше. Такі дослідження сприяють захисту законних прав військовослужбовців на встановлені виплати.

Наприклад, на вирішення експерту-економісту може бути поставлено питання щодо

документального підтвердження розміру грошових коштів за певний період, нарахованої та виплаченої військовослужбовцю військової частини як додаткову винагороду за безпосередню участь у бойових діях або забезпечення здійснення заходів із національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії під час перебування безпосередньо в районах ведення воєнних (бойових) дій (проведення заходів). Питання можуть бути поставлені щодо будь-яких видів виплат у межах компетенції експерта-економіста відповідно до розділу III Науково-методичних рекомендацій з питань призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затверджених наказом Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5.

Для відповіді на питання розміру та документальної обґрунтованості виплат військовослужбовцям експерт досліджує: акт перевірки, накази про преміювання, накази про виплату додаткової винагороди, накази про виплату грошової винагороди, розрахунково-платіжні відомості, меморіальні ордери, грошові прибутково-розрахункові документи до меморіальних ордерів, документи зведеного бухгалтерського обліку щодо нарахування та виплати грошової винагороди та додаткових виплат, виписки банку щодо руху грошових коштів, інші документи.

Проводячи такі економічні експертизи, особливо увагу необхідно приділити детальному аналізу нормативно-правових актів із застосуванням дії норм в часі, яким визначається порядок здійснення виплат та їх розмір (без вирішення питань права, що виходить за межі компетенції експерта-економіста).

Проведення висококваліфікованих і документально обґрунтованих судово-економічних експертиз щодо виплат військовослужбовцям є одним із основоположних чинників реалізації механізму захисту його права отримувати виплати, визначені чинним законодавством України.

Перелік джерел посилання

1. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-XII (зі змін. та доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 13.03.2023).
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII (зі змін. та доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 13.03.2023).
3. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24.02.2022 р. № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 13.03.2023).
4. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64 (зі змін. та доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 13.03.2023).
5. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану : Постанова КМУ від 28.02.2022 р. № 168 (зі змін. та доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.03.2023).

Пошук інформації в інтернеті як складова підготовки судового експерта

Тетяна Кіпушева,

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6178-103X>, e-mail: kipushonoktv@gmail.com

Ігор Лущик,

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9766-4628>, e-mail: fizedu@gmail.com

Дарина Духненко,

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2058-6032>, e-mail: droolyndo@gmail.com

Інна Копитіна,

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна, e-mail: inna_190562@ukr.net

Розглянуто загальні принципи будови та розміщення інформації в інтернеті, наголошено на можливостях і необхідності використання спеціальних знань, отриманих з інтернету, у практичній діяльності судових експертів.

Ключові слова: судовий експерт; інтернет; протоколи інтернету.